

Bezdroża

Przewodnik

Bałkany

Bośnia i Hercegowina,
Serbia, Macedonia, Kosowo

ERGO
HESTIA

Ubezpieczenie
w podróży

Autorzy przewodnika: Marta Kołczyńska (*Kosowo*), Beata Kozerska (*Serbia*), Robert Sendek (*Macedonia*), Ewa Tyszkiewicz (*Bośnia i Hercegowina*), Krzysztof Dopierała (opisy wybranych miejscowości i innych atrakcji turystycznych – m.in.: *Livno i okolice, Park Krajobrazowy Tajan, Tešanj, Konjic, Kragujevac, Piroć, Sombor, Užice, Valjevo, Jezioro Dojrańskie, Kavadarci i region winny Tikveš, Kumanovo i północno-wschodnia Macedonia, Park Narodowy Mavrovo, Štip*; obszernie uzupełnienia i wybrane ramki w rozdziałach I–IV; aktualizacja informacji praktycznych w rozdziałach I–IV)

Współpraca: Tomasz Kwoka (*Serbia – podrozdziały Literatura, Muzyka, Film, Teatr, ramka Komiks*), Dominika Zareba (*Serbia – Bałkańskie trąby w Gućy, Pannoński Szlak Pokoju – Via Pacis Pannoniae*)

Dziękujemy również współautorom poprzednich wydań, których teksty wykorzystano podczas opracowania bieżącej edycji przewodnika: Zuzannie Brusić, Dominice Čosić, Michałowi Jureckiemu, Radosławowi Olewicz, Pawłowi Stefaniukowi, Blance Szywalskiej i Marii Złonkiewicz.

Aktualizacja: Krzysztof Dopierała

Konsultacja merytoryczna: Łukasz Fleischerowicz

Redaktor prowadzący: Maciej Żemojtel

Redakcja i korekta wydania: Gabriela Niemiec

Zdjęcia na okładce:

Okł. I – *Stary Most nad Neretwą* (Mostar, Bośnia i Hercegowina), © Lucertolone | Shutterstock.com

Okł. IV – *Cerkiew św. Jana Teologa nad Jeziorem Ochrydzkim* (Ochryda, Macedonia), © VR Photos | Shutterstock.com

Skład: Jan Szczurek

Wszelkie prawa zastrzeżone. Nieautoryzowane rozpowszechnianie całości lub fragmentu niniejszej publikacji w jakiegokolwiek postaci jest zabronione. Wykonywanie kopii metodą kserograficzną, fotograficzną, a także kopiowanie książki na nośniku filmowym, magnetycznym lub innym powoduje naruszenie praw autorskich niniejszej publikacji.

Wszystkie znaki występujące w tekście są zastrzeżonymi znakami firmowymi bądź towarowymi ich właścicieli.

Autor oraz wydawnictwo Helion dołożyli wszelkich starań, by zawarte w tej książce informacje były kompletne i rzetelne. Nie biorą jednak żadnej odpowiedzialności ani za ich wykorzystanie, ani za związane z tym ewentualne naruszenie praw patentowych lub autorskich. Autor oraz wydawnictwo Helion nie ponoszą również żadnej odpowiedzialności za ewentualne szkody wynikłe z wykorzystania informacji zawartych w książce.

Wydawnictwo Helion

ul. Kościuszki 1c, 44-100 Gliwice

tel.: 32 2309863

e-mail: redakcja@bezdroza.pl

księgarnia internetowa: <http://bezdroza.pl>

Drogi Czytelniku!

Jeżeli chcesz ocenić tę książkę, zajrzyj pod adres:

<http://bezdroza.pl/user/opinie/?bebbh5>

Możesz tam wpisać swoje uwagi, spostrzeżenia, recenzję.

Wydanie V

ISBN: 978-83-246-5827-5

Copyright © Helion, 2013

- Kup książkę
- Poleć książkę
- Oceń książkę
- Księgarnia internetowa
- Lubię to!
Nasza społeczność

foto: Mikhal Jurecki

Dziedziniec meczetu Gazi Husrev-bega

© Renato Pejlovic | Shutterstock.com

Kup książkę

© sonez | Shutterstock.com

Kawa parzona po turecku i podawana w tradycyjnym kawowym serwisie

Arcydziela sarajewskich rzemieślników

Poleć książkę

XVI-wieczny most Arslanagicia niedaleko Trebinje

© Dan Tautan | Shutterstock.com

Stare miasto w Mostarze, głównym ośrodku miejskim Hercegowiny

Kup książkę

Poleć książkę

Počitelj, twierdza górująca nad miasteczkiem i doliną Neretwy

© ZeeDevil | Shutterstock.com

© Zbynek Jirousek | Shutterstock.com

Kup książkę

Poleć książkę

Rozdział I

Bośnia i Hercegowina

- ★ **Blagaj** (s. 136) – klasztor derwiszów u źródła rzeki Buni
- ★ **Jajce** (s. 100) – siedziba władców Królestwa Bośni i słynny wodospad
- ★ **Hutovo Blato** (s. 148) – największy w Europie Południowo-Wschodniej rezerwat ptaków
- ★ **Lukomir** (s. 85) – wysokogórska wioska z archaiczną zabudową
- ★ **Međugorje** (s. 141) – Góra Objawień
- ★ **Mostar** (s. 128) – perła Hercegowiny ze słynnym Starym Mostem nad rzeką Neretwą
- ★ **Park Narodowy Sutjeska** (s. 111) – pierwotna puszcza Perućica oraz najwyższy szczyt kraju, Maglič
- ★ **Počitelj** (s. 147) – słynne „kamienne miasto” Hercegowiny
- ★ **Radimlja** (s. 150) – nekropolia wyznawców Kościoła bośniackiego z zagadkowymi nagrobkami – stećkami
- ★ **Sarajewo** (s. 60) – miejsce spotkania wielu różnych kultur, tradycji i religii
- ★ **Travnik** (s. 119) – „europejski Stambuł”
- ★ **Višegrad** (s. 126) – most na rzece Drinie opisany w powieści Ivo Andrića

Nieliczni turyści decydują się na dokładną eksplorację Bośni i Hercegowiny, nie ograniczając swojej wizyty do Mostaru czy Sarajewa. Książki dają bardzo mgliste wyobrażenie o tym niezwykłym kraju; znany go być może z filmów, takich jak *Grbavica* czy *Ziemia niczyja*, słyszeliśmy o nobliście Ivo Andriću, ale dopiero kiedy zaczynamy interesować się historią, obraz zaczyna się rozjaśniać (okazuje się np., że królowa Jadwiga, żona Jagiełły, ma korzenie bośniackie).

Warto odwiedzić to miejsce w sercu Bałkanów, będące jednym z ostatnich dzikich zakątków Europy. W bezkresnych górach Bośni i Hercegowiny można obcować sam na sam z przyrodą, wejść na skaliste szczyty, podziwiać fenomenalne widoki, wykapać się w górskiej rzece i poznać gościnność miejscowej ludności.

Jest to kraj niepodobny do innych w Europie, kraj niezwykle ciekawy, gdzie krzyżują się kultury Wschodu i Zachodu, gdzie żyją obok siebie wyznawcy różnych religii.

Prawie połowę powierzchni Bośni północno-wschodniej zajmują pola uprawne, a głównym zajęciem tutejszych mieszkańców jest rolnictwo. Centralna część regionu nazywana jest krainą owoców. Tradycji ich uprawy i przetwórstwa towarzyszą takie wydarzenia, jak targ truskawek w miejscowości Čelić i jarmark śliwek w Gradačacu. W rejonie nazywanym Posawie (Posavina) produkuje się natomiast koszyki i meble wiklinowe. Na obszarze Bośni północno-wschodniej znajduje się Brčko (Brčko), posiadające status miasta neutralnego, strategiczny dla całego kraju punkt eksportu i importu towarów.

Sarajewo (Sarajevo)

► Liczba ludności: 305 tys.; ☎ +387 33

Gdy szuka się w Europie miejsca, gdzie spotykają się drogi Wschodu i Zachodu, a różne kultury przenikają się wzajemnie i odciskają swoje piętno, z pewnością dotrze się do Sarajewa. Ma ono nie tylko długą i interesującą historię, ale jest także pięknie położone wśród szczytów i wzgórz, które z jednej strony dają poczucie pewnej izolacji, z drugiej natomiast tworzą atmosferę pełną ciepła i gościnności. Wspaniałe góry pokryte lasami tworzą nie tylko piękną scenę, ale mogą dostarczyć również wiele przyjemności. Zaledwie pół godziny drogi od Sarajewa, na południu, leżą góry Bjelašnica i Igman, a na południowym wschodzie Jahorina. Na ich zboczach w 1984 r. odbywały się Zimowe Igrzyska Olimpijskie. Tereny te stanowią atrakcję turystyczną zarówno latem, jak i zimą. Zaledwie 12 km od centrum stolicy znajduje się natomiast najwyższy wodospad w kraju

Skakavac, a w niewielkiej odległości kompleks jaskiń Bijambare. W regionie, który przez długi czas był polityczną i kulturalną stolicą Bośni, znajduje się Park Narodowy Sutjeska z najwyższym szczytem w kraju, Maglič, i zachowaną pierwotną puszcza Perućica.

Na odkrycie czeka tu wiele skarbów kultury, natury i historii, które należą do najciekawszych w obrębie całych Bałkanów.

Stolicę Bośni i Hercegowiny warto zobaczyć, gdyż jest miastem wyjątkowym, niepodobnym do pozostałych miast europejskich. Tutaj jak w soczewce kumuluje się wiele kultur. Na powierzchni 1 km² stykają się islam, judaizm, prawosławie i katolicyzm. Sarajewo leży nad rzeką Miljacką, w kotlinie między pięcioma pasmami Gór Dynarskich (Igman, Jahorina, Treskavica, Trebević i Bjelašnica), na wysokości 540–700 m n.p.m.

Historia

Okolice dzisiejszego Sarajewa zamieszkałe były już w czasach prehistorycznych; pierwsze ludzkie siedliska zostały odkryte w dzielnicy Butmir, gdzie obecnie znajduje się międzynarodowe lotnisko (Aerodrom). Później na tych terenach pojawili się Ilirowie, pokonani z kolei przez Rzymian, którzy rozlokowali się m.in. w pobliżu miejsca występowania siarczanych wód termalnych, znanego dziś jako Ilidža. Z tego okresu w pobliżu mostu Vrbanja znaleziono dwie cegielnie oraz płyty z insygniami władzy.

Namacalnymi dowodami ludzkiej bytności na tych terenach w średniowieczu są groby, których ok. 5 tys. rozrzuconych jest w okolicach miasta. Dzisiejsze Sarajewo należało do osady Vrhbosna, gdzie znajdował się kościół św. Piotra z siedzibą biskupa. W dokumencie

z 1379 r. odnotowano, że Vrhbosna dostała się pod panowanie feudała Pavle Radenovicia, a później pod rządy rodziny Pavlović.

Obecne miasto zostało założone przez Turków w 1462 r., a jego nazwa pochodzi od *saraj-orasi* (*saraj* znaczy 'pałac', a *orasi* 'pole', 'równina') – pałacu pierwszego osmańskiego władcy Isa-beg Ishakovicia wraz z przyległymi do niego terenami. Dokument, w którym wspomina się Sarajewo po raz pierwszy, pochodzi z 1477 r. i jest napisany w języku arabskim. Miasto było pierwszą turecką bazą administracyjno-wojskową w Bośni, a następnie stało się centrum bosńskiego sandżaku, co przyczyniło się do jego szybkiego rozwoju. Karawany przybywały tu z wielu miast, takich jak Wenecja czy Wiedeń. Wybudowano ponad 50 hoteli, z których najsztywniejszy, Morića han, jest dziś atrakcją turystyczną.

Największy rozkwit miasta nastąpił w XVI w. za czasów Gazi Husrev-bega – namiestnika sułtana. Był on wychowanym na osmańskim dworze synem Bośniaka i córki sułtana Bajazyta II, zwanej Seldżuką. Okres jego władzy to złoty wiek w historii Sarajewa – namiestnik sponsorował budowę wodociągu, meczetu, biblioteki i łaźni, otworzył też pierwszą szkołę islamską i wznosił wiele innych budowli. Dzięki szybkiej i przemyślanej rozbudowie uczynił Sarajewo miastem dużym i sławnym w Europie. W tym samym czasie ludność prawosławna zbudowała kamienną cerkiew, a Żydzi sefardyjscy (wyznani z Hiszpanii w 1492 r.) wzniesli pierwszą synagogę. Wszyscy szanowali się nawzajem i żyli zgodnie aż do 25 października 1687 r., kiedy to kampania wojenna księcia Eugeniusza Sabaudzkiego dokonała w mieście strasznej grabieży i ogromnych zniszczeń. W historii Sarajewa

było to pierwsze wydarzenie, które doprowadziło je do ruiny – w gruzach legło wtedy 85% budynków. Miasto przez następne dziesiątki lat nie mogło podnieść się z ruin i utraciło swoją pozycję – stolica została przeniesiona do Travnika.

Po objęciu władzy w Bośni przez monarchię austro-węgierską (1878) miasto zaczęło rozwijać się pod względem ekonomicznym, kulturalnym i politycznym; rozbudowywano je i modernizowano. Powstały nowe szerokie ulice, hotele, kamienice, szkoły, pierwsza rzymskokatolicka katedra, doprowadzono energię elektryczną, pojawiły się tramwaje i nowoczesne fabryki (tytoniu, mydła, mebli, dywanów, włókiennicze itp.). Budowa tych gmachów naruszyła wprawdzie harmonijny orientalny urok miasta, ale nadała mu bardziej europejski charakter. W latach 1882–1903 została uregulowana rzeka Miljacka. Tym razem rozkwit miasta przerwała I wojna światowa.

Okres osmański, a później austro-węgierski, zakończony w 1914 r. zamordowaniem austriackiego następcy tronu arcyksięcia Franciszka Ferdynanda i jego żony Sofii przez serbskiego nacjonalistę Gavrila Principa, miały największy wpływ na rozwój Sarajewa. Ponowny rozkwit miasta nastąpił dopiero po II wojnie światowej, podczas rządów Tity. Wówczas stało się ono artystycznym, kulturowym i duchowym sercem Bośni i Hercegowiny; najważniejszym wydarzeniem tego okresu była olimpiada zimowa w 1984 r.

Po raz kolejny ogromnych zniszczeń dokonano podczas ostatniej wojny (1992–95). Wojska okupacyjne składające się z oddziałów bośniackich Serbów wspieranych przez Jugosłowiańską Armię Ludową zaatakowały

Sarajewo. Tworzone naprędce bośniackie oddziały obrony terytorialnej skutecznie broniły miasta. W kwietniu 1992 r. Serbowie przystąpili do oblężenia, które trwało do końca października 1995 r. W tym czasie prowadzony był ciągły ostrzał z otaczających miasto wzgórz, Sarajewo zostało odcięte od dostaw wody i prądu. Praktycznie wszystkie budynki zostały zniszczone lub uszkodzone, a niektóre kwartały dzielnic doszczętnie spalone – przyglądając się podczas spaceru fasadom domów i kamienic, jeszcze dziś dostrzec można bardzo wyraźnie ślady wojny. W krajobrazie Sarajewa dominują cmentarze z rzędami białych nagrobków – *nišanów* (upamiętniają one obrońców miasta – *šehidów* oraz zabitych mieszkańców); groby możemy spotkać prawie na każdym kroku: w parku, na posesjach, w lesie i na polach. Na ulicach i placach natknąć się można jeszcze na zagłębienia w asfalcie wypełnione czerwoną, często już wypłukaną czy spłowiałą farbą – są to tzw. róże Sarajewa, upamiętniające miejsca, gdzie zginęli lub zostali ranni ludzie. Przemierzając miasto, odkrywamy, że przez wiele stuleci żyli tu obok siebie zgodnie wyznawcy różnych religii. Na trasie mijamy kościoły katolickie, cerkwie, synagogi i meczety. Dopiero teraz możemy zrozumieć, dlaczego Sarajewo nazywane jest europejską Jerozolimą. Według danych z 1991 r., mieszkało tutaj 49,3% Boszniaków, 29,9% Serbów, 6,6% Chorwatów i 14,2% innych nacji. Od kwietnia 1992 r. do końca października 1995 r. serbska artyleria zniszczyła historyczne dziedzictwo oraz wpojona przez wieki zasadę tolerancji. Zginęło ponad 12 tys. osób, prawie 60 tys. odniosło rany, a 150 tys. opuściło swe domy.

Kup książkę

Miejsca, które warto zobaczyć

Wędrówkę po Sarajewie można rozpocząć od miejsca zwanego **Vječna Vatra** (Wieczny Ogień), gdzie zawsze pali się płomień. Jest ono poświęcone pamięci Boszniaków, Chorwatów, Serbów, a także przedstawicieli innych narodowości, którzy oddali życie w obronie miasta podczas II wojny światowej. Tutaj rozpoczyna się **ulica Ferhadije**, która przechodząc w **ulicę Sarači**, ciągnie się aż do serca Baščaršiji – Sebilj. Ferhadije można uznać za swego rodzaju starówkę miasta; łączy ona dzielnicę mużułmańską z chrześcijańską, w której znajdują się pochodzące z okresu austro-węgierskiego neoklasycystyczne i neobarokowe kamienice, Ratusz, katedra prawosławna, a w centrum katedra katolicka. Mieści się tutaj wiele kawiarni, restauracji i sklepów. Idąc wzdłuż ulicy, dochodzimy do **placu Markale**, przy którym znajduje się **Gradska trznica** (bazar). Jest to wielka hala targowa, która z zewnątrz przypomina raczej teatr niż miejsce, gdzie sprzedaje się mięso i nabiał. Ten okazały gmach został zbudowany w latach 1894–95 wg projektu Augusta Bunscha. Od ulicy Ferhadije do wnętrza hali wchodzi się po schodach poprzez arkady. Warto zajrzeć do środka, aby spróbować tutejszych serów i wędlin. Szczególnie polecane są sery owcze oraz *suhe meso* (suche mięso), które jest bardzo smaczne i łatwo się przechowuje.

Podczas oblężenia Sarajewa w latach 1992–95 na placu Markale i w jego okolicach miały miejsce aż trzy masakry ludności cywilnej: pierwsza w maju 1992 r. – jej ofiarami były osoby stojące w kolejce po chleb; do drugiej doszło w 1995 r. przed wejściem do Gradskiej trznicy; trzecia, najbardziej tragiczna, wydarzyła się na bazarze warzywno-owocowym

Poleć książkę

położonym przy ulicy Mule Mustafe Bašeskije – 5 lutego 1995 r. od granatu serbskiego zginęło tam ponad 60 osób, a 193 zostały ranne. Obecnie w miejscu tym znajduje się pamiątkowa oszklona tablica z nazwiskami ofiar. Plac naprzeciwko Gradskiej trznicy to **Trg Oslobođenja** (Plac Wyzwolenia), na którym stoi kilka popiersi najbardziej znanych pisarzy bośniackich, m.in. Ivo Andrića, Mešy Selimovicia, Maka Dizdara czy Isaka Samokovliji. Widać stąd **sobór Matki Bożej** – prawosławną katedrę i największy kościół tego obrządku w Sarajewie, zbudowany pod koniec rządów osmańskich w 1868 r. w stylu neobarokowym z elementami architektury serbsko-bizantyjskiej. Świątynia jest trójnawowa, posiada pięć kopuł i wieżę zbudowaną w 1872 r. wg projektu znanego macedońskiego architekta Andrija Damjanovicia. Na jej budowę datki ofiarowali mieszkańcy Sarajewa i Belgradu; budowa była także wspierana przez tureckiego sułtana Abdula Aziza, bośniackiego wezyra Šerifa Topala Osmana, serbskiego księcia Miloša Obrenovicia i rosyjską rodzinę carską. Wewnątrz znajduje się ogromny ikonostas namalowany przez Paja Jovanovicia. Po zniszczeniach z wojny 1992–95 sobór odnowiono w 1999 r. dzięki pomocy greckiego rządu.

W pobliżu placu, przy ulicy Zelenih beretki, stoi **Dom Armii** (klub oficerski), zbudowany w 1881 r. wg projektu architekta Karla Paržika na terenie dawnego, niewielkiego cmentarza. Na przełomie XIX i XX w. było to centrum życia towarzyskiego, mieścił się tu także Teatr Narodowy. Obok Domu Armii znajduje się **Umjetnička Galerija BiH** – na stałej wystawie „Jeden wiek współczesnej sztuki BiH” pokazane są prace najlepszych

Kup książkę

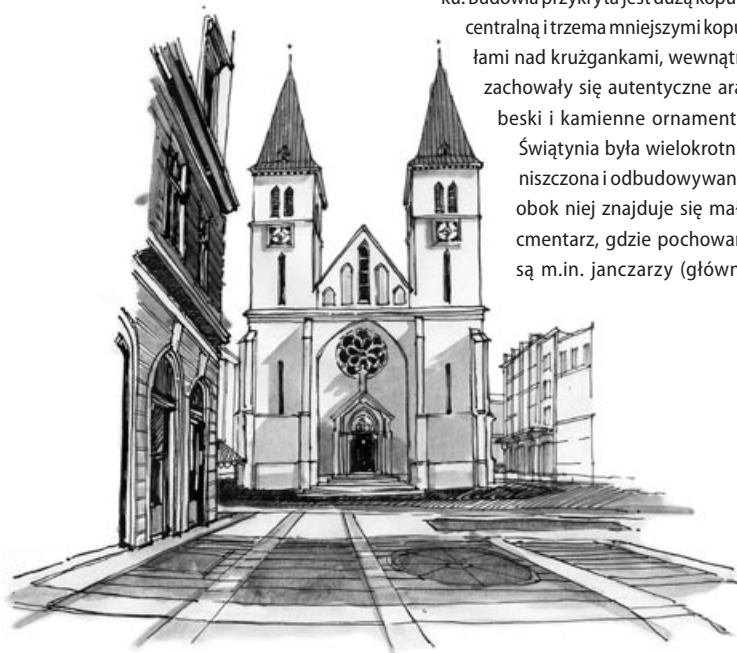
artystów Bośni i Hercegowiny. Budynek powstał w 1912 r. wg projektu Josipa Vančasa. W tym samym gmachu na parterze mieści się kawiarenka – miejsce spotkań osób ze świata sztuki i literatury. Niedaleko, przy ulicy Despićeva 2 (przecznica od Zelenih beretki), wznosi się **Despića kuća** (czyli dom Despicia; ☎ <http://www.muzejsarajeva.ba>; 🕒 pn.–pt. 10.00–18.00, sb. 10.00–15.00; 📍 3 KM), do lat 60. XX w. własność zamożnej prawosławnej rodziny kupieckiej Despić. Jest to jeden z niewielu zachowanych przykładów serbskiej rezydencji z czasów osmańskich, zbudowanej w XVII stuleciu. W 1880 r. obok domu powstała dobudówka, w której mieścił się pierwszy sarajewski teatr (jeden z członków rodziny Despić był aktorem). Obecnie Despića kuća stanowi jeden z oddziałów Muzeum Miasta Sarajewa. W 2001 r. zakończyła się renowacja budynku, przeprowadzona dzięki wsparciu szwedzkiej fundacji „Kulturarv utan gränser” („Dziedzictwo kultury bez granic”). Po drodze, w dalszej części ulicy Zelenih beretki, stoi **Hotel Europa**, zbudowany pierwotnie w 1882 r., przez wiele lat najlepszy hotel w Sarajewie, teraz odrestaurowany po zniszczeniach wojennych.

Przy ulicy Sime Milutinovića, jednej z ulic odchodzących od Zelenih beretki w stronę rzeki, znajduje się **Muzeum Literatry i Teatru** (🕒 pn.–pt. 8.00–16.00; wstęp wolny). Założone w 1961 r., zajmuje XIX-wieczny dom należący również do rodziny Despić.

Ulica Štrossmajerova (pierwsza nowoczesna ulica Sarajewa zaprojektowana przez dwóch głównych architektów Karla Paržika i Josipa Vančasa) prowadzi do **katedry pw. Najświętszego Serca Jezusa**, stojącej przy placu fra Grge Martića. Została ona zbudowana

Poleć książkę

w latach 1884–89 w stylu neogotyckim z elementami romańskimi, na miejscu dawnego karawanseraju. Budowla posiada fasadę dwuwieżową z kolistym witrażem-rozetą nad wejściem. W tympanonie portalu króluje Święta Trójca, której autorem jest rzeźbiarz z Zagrzebia Dragan Morak, a nad nią posąg Jezusa wykonany przez wiedeńskiego rzeźbiarza Hausmana. W 1997 r. papież Jan Paweł II odprawił tutaj mszę, o czym informuje nas tablica pamiątkowa. Katedra poważnie ucierpiała podczas ostatniej wojny, ale jej zniszczenia są już niezauważalne, w przeciwieństwie do budynków, które ją otaczają. Jej schody oraz plac katedralny to

miejsce przesiadywania sarajewskiej młodzieży, odbywają się tu także imprezy kulturalne. W niedalekiej odległości, w kierunku północnym, wznosi się **seminarium i kościół św. św. Cyryla i Metodego** (ul. Josipa Štadlera), który jest niedostępny dla zwiedzających. Budynek powstał w latach 1893–95 w stylu neoklasycystycznym, podobnie jak w przypadku katedry jego projektantem był Vančas. Obok znajdują się Akademia Muzyczna zbudowana w stylu neogotyckim.

Przy ulicy Ferhadije można zobaczyć **mecczet** o tej samej nazwie, który w 1562 r. został ufundowany przez Ferhat-bega Vukovića Desisalicia, zarządcę bośniackiego sandżaku. Budowla przykryta jest dużą kopułą centralną i trzema mniejszymi kopułami nad krużgankami, wewnątrz zachowały się autentyczne arabskie i kamienne ornamenty. Świątynia była wielokrotnie niszczona i odbudowywana; obok niej znajduje się mały cmentarz, gdzie pochowani są m.in. janczarzy (główna

kwatery janczarów znajdowała się w pobliżu meczetu i ciągnęła się aż do dzisiejszej katedry) oraz znane osobistości Sarajewa, wśród nich bogaty mieszczanin Svrz, historyk literatury dr Muhsin Rizvić, literat Alija Isaković i malarz Ibrahim Ljubović.

Kierując się w stronę Bašćaršiji, warto wstąpić do **Starej Synagogi** (II Kal Grandi; ul. Velika avlija; @ <http://www.muzejsarajeva.ba>; ☎ pn.–pt. 10.00–18.00, sb. 10.00–15.00; 📍 3 KM) stojącej w bocznej uliczce, tuż przy ulicy Sarači. Była to pierwsza świątynia zbudowana w 1581 r. przez Żydów sefardyjskich wygnanych z Hiszpanii, którzy przybyli do Sarajewa w 1565 r. Jej głównym pomieszczeniem jest sala modlitw z bimą i szafą ołtarzową (aron ha-kodesz) do przechowywania Tory, umieszczoną na osi ściany skierowanej w stronę Jerozolimy. Synagoga była zniszczona podczas pożarów w 1697 i 1788 r. oraz przez nazistów podczas II wojny światowej. W 1909 r. przeszła kompletną rekonstrukcję – zainstalowano elektryczność, odno-

wiono kamienną fasadę i położono nowy dach. Obecnie mieści się tu muzeum, a obok, w Nowej Synagodze – postawionej w 1821 r., ponieważ stara nie mogła pomieścić dużej liczby wiernych – galeria (wejście od ulicy Mule Mustafe Bašeskije).

Ferhadije, opuszczając austro-węgierską część miasta, przechodzi w **ulicę Sarači** prowadzącą do **Bašćaršiji** (*baš-ćaršija* – główny bazar), centrum tureckiej dzielnicy Sarajewa. Ta ściśle handlowa i użytkowa część miasta powstała na podobieństwo arabskich placów targowych z szeregiem budynków rzemieślniczych i magazynów połączonych wąskimi uliczkami. W czasach osmańskich było to bardzo ważne centrum kupieckie Bałkanów, spotykali się tu ludzie i karawany z różnych stron świata. Zgodnie z tradycją, na Bašćaršiji nikt nie mieszkał. Wieczorem, gdy kończono pracę, strażnicy czuwali nad jej bezpieczeństwem. Czasami zdarzało się, że właściciel sklepu zapomniał go zamknąć lub zostawił zapaloną lampę, wówczas strażnik

(*pasvandžija*) pilnował składu całą noc, a rano kupiec był zobowiązany oddać mu jedną trzecią wartości swojego towaru. Zaraz na początku Sarači, po prawej stronie stoi **Ghazi Husrev-beg bezistan** (sukiennice), nazywany obecnie **Dugi Bezistan** i pełniący także dziś funkcję bazaru. Ten kryty targ o kształcie prostokąta (105 × 19,5 m), przypominający Misir Bazar w Stambule, został wzniesiony w I. poł. XVI w. m.in. przez budowniczych z Dubrownika. Pod kolebkowym sklepieniem mieściły się sklepy, w których sprzedawano tkaniny, galanterię i biżuterię. Asortyment bezistanu nie zmienił się do naszych czasów.

Pomiędzy sklepikami Baščaršiji wznosi się prostokątny, kamienny budynek przykryty sześcioma większymi i dwiema mniejszymi kopułami. Jest to **Brusa Bezistan** (@ <http://www.muzejsarajeva.ba>; ☎ pn.–pt. 10.00–18.00, sb. 10.00–15.00; 📍 3 KM), kryty bazar, ufundowany w 1551 r. przez wielkiego wezyra Rustema-pašę. Sprzedawano tu przede wszystkim jedwab pochodzący z Bursy w Azji Mniejszej, z manufaktur samego wezyra. Sklepy znajdowały się zarówno wewnątrz budynku, jak i otaczały go z zewnątrz. Budynek był kilkakrotnie uszkodzony podczas ostatniej wojny, obecnie jest zaadaptowany na jeden z oddziałów Muzeum Miasta Sarajewa. Ponad dachami budynków pokrytymi czerwoną dachówką widać znajdującą się w pobliżu meczetu Ghazi Husrev-bega **sahatkulę**, czyli wieżę zegarową, zbudowaną w XVII w., później wiele razy niszczoną i odbudowywaną. Jest to jedna z najwyższych i najpiękniejszych wież tego typu w Bośni – w okresie austro-węgierskim dobudowano jej górne partie, a zegar przywieźli z Londynu sarajewscy kupcy.

Wspomniany **meczet Ghazi Husrev-bega** (Ghazi Husrev-begova džamija; @ <http://www.vakuf-gazi.ba>; ☎ codz. 9.00–12.00, 14.30–16.00, 17.30–19.00; 📍 2 KM) jest najbardziej reprezentacyjnym obiektem muzułmańskiej architektury sakralnej na Bałkanach. Wzniesiono go w latach 1530–37 z fundacji Ghazi Husrev-bega. Wzorem dla tej budowli był meczet Ataki-Ali-paży w Stambule. Meczet swoje piękno zawdzięcza delikatnym liniom i proporcji szczegółów; fronton ozdobiony jest lekką i gustowną galerią o kolorowej polichromii. W 1697 r. budowla znacznie ucierpiała podczas grabieży księcia Sabaudzkiego. Całkowicie zrekonstruowano ją w 1762 r., lecz już w 1879 r. została zniszczona ponownie. Ostatnia odbudowa meczetu miała miejsce w 1886 r., wtedy to monachijscy artyści odnowili ornamentykę w sieni i wewnątrz obiektu. Meczet ucierpiał także w czasie ostatniej wojny (1992–95), większość oryginalnych wzorów została zniszczona, warto jednak skorzystać z możliwości jego zwiedzenia. Wnętrze budowli ozdobione jest motywami orientalnymi charakterystycznymi dla islamu – są to bogate dekoracje ścian o wzorach geometrycznych i roślinnych, fragmenty Koranu oraz myśli sławnych ludzi. *Mihrab*, który wskazuje kierunek Mekki, umieszczony jest na wprost wejścia. Obok wznosi się *mimbar*, czyli kazalnica, z misternie ozdobionymi poręczami schodów. Do kompleksu meczetu należy też wysoki na 45 m minaret i szkoła podstawowa (*mekteb*).

Pośrodku rozległego dziedzińca, pod daszkiem wspartym ośmioma drewnianymi kolumnami, stoi studnia służąca do ablucji i picia wody. Niedługo było to także miejsce zgromadzeń i modlitw, tutaj rozpoczynano

Historia Gazi Husrev-bega – namiestnika sułtana

(Ghazi Khusraw-Bey, 1475–1541)

Pewnego ciepłego lipcowego dnia 1521 r. do sarajewskiej czarszii przybył zwyczajnie ubrany, skromny. Spacerując, zobaczył człowieka, który sprzedawał *buzę* (napój ze sfermentowanego owsa). Podszedł do niego i powiedział: „Jestem bardzo spragniony, daj mi jeden kufel napoju, choć nie mam ci czym zapłacić”. Spojrzał na niego *buzadžija* i odparł: „Ależ proszę, nie zbankrutuję przez jeden kufel *buzy*”. Nalał mu, a ten wypił. I tak jeden kufel *buzy* lub *bozy* – jak ją ludzie nazywają – sprawił, że wielki Gazi Husrev-beg został w Sarajewie. Husrev udawał biedaka, chcąc sprawdzić, jacy też ludzie mieszkają w tej Bośni. A kiedy przekonał się o ich dobroci i tolerancji, został i z Sarajewa utworzył największe miasto w Europie tamtych czasów. Gdy Husrev był *buzę* w czarszii, mieszkało tu zaledwie 4 tys. dusz, a kiedy opuścił ten świat w 1541 r., było ich już 55 tys. Husrev był synem Seldżuki – hanumu, córki sułtana Bajazyta, bardzo potężnego i bogatego człowieka. Słowo *gazija* oznacza człowieka walczącego za islam, to także tytuł nadawany wybitnym wodzom woj-skowym. Mówi zarówno o pozycji, jak i zdolnościach tego, kto nosi ten przydomek.

procesje pogrzebowe. We wschodniej części dziedzińca stoją dwa *turbe* (grobowce islamskie) w formie wielobocznej wieży. Większy to mauzoleum samego Gazi Husrev-bega, który rządził Bośnią z ramienia sułtana przez 35 lat. Kiedy umarł, uznano go nieomal za świętego i pochowano obok meczetu. Mniejszy *turbe* należy do głównego współpracownika Gazi Husrev-bega, zarządcy fundacjami i przyjaciela – Murad-bega Tardicia, który z religii katolickiej przeszedł na islam.

Po przeciwnej stronie ulicy wznosi się **medresa Kuršumilja**, muzułmańska szkoła średnia, w swoim czasie najważniejsza spośród szkół Sarajewa. Początkowo *medresy* mieściły się przy meczetach, nauczano w nich Koranu, prawa, języka arabskiego, a także innych przedmiotów. Od XI w. *medresa* stała się instytucją samodzielną. Składała się z zespołu budynków, m.in. auditorium i biblioteki, z końcem XIV w. wokół dziedzińca zaczęto dobudowywać *hudżry* – pokoiki dla uczniów. Wspomnianą Kuršumilję zbudowano w 1537 r. dla uczczenia pamięci matki Ghazi Husrev-bega – Seldżuki. Początkowo szkoła nosiła jej imię, dzisiejsza nazwa zaś pochodzi

od płytek ołowianych, którymi przykryty był dach. Budowla została wzniesiona z kamienia, w stylu klasycznym, z krążgankami, kolumnami wokół atrium, 12 pokojami dla uczących się i salą wykładową. Główne wejście pokryte jest zdobionymi stalaktytami, poniżej których znajduje się tablica kamienna z wrytą pismem arabskim inskrypcją: „Ta budowla została zbudowana dla tych, którzy szukają wiedzy, oraz ku czci miłości Boga, który spełnia nasze prośby. Ghazi-Husrev beg, przywódca bojowników religijnych, który jest źródłem cnót i dumą prawych. Fejzur – sługa napisał wers: miejsce spotkań ludzi dobrego serca, dom ludzi doskonałych”. *Medresa* ucierpiała znacznie podczas ostrzału Sarajewa, została już jednak odbudowana i dzisiaj służy jako galeria. Obok stoi współczesna budowla wzniesiona w latach 2005–07, w której mieści się **Biblioteka Ghazi Husrev-bega**, jedna z najstarszych w Europie. Na jej zbiory składa się 50 tys. bezcennych publikacji, książek, rękopisów i archiwalnych dokumentów w językach arabskim, tureckim i perskim. Obecnie jest to najcenniejsza kolekcja, po tym jak sponęła Biblioteka Narodowa i Instytut Orientalny BiH.

PROGRAM PARTNERSKI

GRUPY WYDAWNICZEJ HELION

1. ZAREJESTRUJ SIĘ
2. PREZENTUJ KSIĄŻKI
3. ZBIERAJ PROWIZJĘ

Zmień swoją stronę WWW
w działający bankomat!

Dowiedz się więcej i dołącz już dzisiaj!

<http://program-partnerski.helion.pl>

GRUPA WYDAWNICZA
Helion SA

Przewodniki Bezdroży

Balkany

Balkany to region, który ma moc przyciągania, wręcz uzależniania. Przyczyny bywają rozmaite: niezwykła przyroda – dzięki skaliste góry, sąsiadujące z ciepłym morzem, burzliwa historia, cenne zabytki wszystkich epok, a także eklektyczna kultura, w której przeplatają się wpływy wielu narodowości, chrześcijaństwa i islamu. Jeśli dodamy do tego wspaniałą kuchnię, aromatyczne alkohole, żywiołową muzykę, a nade wszystko spontaniczność mieszkańców, łatwiej będzie zrozumieć, dlaczego tak wielu uległo magii tego wyjątkowego zakątka Europy.

Przewodniki Bezdroży przybliżają historię, kulturę i przyrodę opisywanych regionów i krajów oraz oprowadzają po ich najbardziej fascynujących zakątkach. Treść uporządkowano dla wygody w układzie regionalnym. Opisom miast i innych atrakcji turystycznych towarzyszą przejrzyste mapy oraz ramki z ciekawostkami, czyniące z przewodnika pasjonującą lekturę nie tylko w czasie podróży. Informacje praktyczne pomagają zaplanować wyjazd i odnaleźć się w odwiedzanym miejscu. Całość zamyka praktyczny minisłowniczek.

 Bezdroża
Przewodniki Ludzi Ciekawych

Nr katalogowy: 10377

 Księgarnia internetowa:
<http://bezdroza.pl>

 Zamówienia telefoniczne:
0 801 339900
0 601 339900

Sprawdź najnowsze promocje:

- <http://bezdroza.pl/promocje>
Przewodniki najchętniej czytane:
- <http://bezdroza.pl/bestsellery>
Zamów informator podróżniczy:
- <http://bezdroza.pl/newsletter>

Helion SA
ul. Kościuszki 1c, 44-100 Gliwice
tel.: 32 230 98 63
e-mail: bezdroza@bezdroza.pl
<http://bezdroza.pl>

ISBN 978-83-246-5827-5

9 788324 658275 >

Cena 59,90 zł